

1

Великий диск пульсував червоними переливами і швидко ховався за ущелину Великого Каньйону. Сніг, що випав учора, набрав барв призахідного сонця, від рожево-кривавої до гранатово-пурпурової. Бурульки на кущах сяли насиченим рубіном. У долині каньйону ширяли круки, а ріка Колорадо, що пливла нижче, здавалася тоненькою цівкою розлитого чорнила.

За кількесот метрів від паркінгу, де стояли авта туристів, що приїхали помилуватися заходом сонця, на край ущелини зійшло трое архангелів. Хвилину стояли нерухомі, вбираючи величну красу освітленого гаснучими коливаннями проміння каньйону, потім почали обмінюватися думками.

– Пам'ятаєте день, коли тут розверзлася земля і з'явилася ущелина? – промовив Михаїл.

– Ото було видовище. Майже як у голлівудських фільмах жахів про загибель планети, – пожартував Гавриїл.

– Земля тремтіла до самих основ, а гриміло, як у дні сотворення світу, – додав Рафаїл.

Їх розважало, що постійно втілюються у постаті людей, розмовляють їхніми мовами. Зрештою, за найвищим розпорядженням колись, перед віками, вони зішли до людини і полюбили її. Відтоді супроводжували людину в її життєвих мандрівках, огортали її опікою і боролися з темними ангелами за людську душу.

Михаїл, як звик він робити це останнім часом, втілювався у постать вродливої дівчини в облягаючих джинсах з вогняно-рудим волоссям і делікатними аристократичними рисами. Вважав, що саме така його тілесна оболонка найкраще відповідає його архангельським титулам Князя Світла і Переможця Диявола й передає його справжню суть. Власне як рудоволоса жінка об'явився колись Мойсеєві в палаючому кущі.

Гавриїл втілювався у постать вбраного у білий одяг м'язистого мулата з вовняною пов'язкою на кучерявій голові. Уважав, що як ангел надії і доброї новини повинен зодягатися в світлі кольори, а для контрасту вибрав собі цього разу шоколадну шкіру. Уявляв, якщо б перед віками явився таким Жанні д'Арк, вона могла б і не зважити на його слова, що саме він захистить короля Франції.

Рафаїл втілювався у постать молодого хлопця з гострими семітськими рисами і кучерявим чорним, як вороняче крило, волоссям, вбраного в зелений тренувальний костюм з капюшоном. Власне як хлопець під час розмови з Адамом у раю, Рафаїл виявив прабатькові всіх людей декілька містичних секретів, які наступні людські цивілізації або забули, або використали у невластивий спосіб, розпалюючи конфлікти і війни.

– Слухайте, Сабатіель і Лабіель, – Михаїл звернувся до інших архангелів, використовуючи їхні секретні імена, а це означало, що мав повідомити їм щось дуже важливе.

Гавриїл і Рафаїл, зрештою, вже це знали. Багато віків тому навчилися відчувати потужне випромінювання зла.

– Темні ангели знову готують кризу. Починають діяти, діють через слово, яке колись вкрали в Господа... Мусимо знайти медіума, щоб перемогти темних бра-

тів, – Михаїл сказав це не англійською, як розмовляли досі, а якоюсь дивною слов'янською мовою, що невдовзі мала зникнути.

Червоне коло сонця вже сховалося за виступом скали. Небо поволі ставало темно-синім. На скелі біля трійці архангелів присів величезний крук.

– Чуєте... Найтемніший вже тут, поруч з нами, – сказав Гавриїл, ангельське чуття якого завжди найшвидше реагувало на близькість збунтованих братів.

Зрештою, Сатанайл був колись, на прапочатку, його найближчим приятелем.

– Так, – відповів Рафаїл і пожбури в крука жменю замерзлого снігу.

Птах зірвався і полетів. Зашуміли крила й архангели побачили над каньйоном силует Беліала, який завжди любив з'являтися у своєму найбільш класичному проклятому вигляді. Спадаючі сутінки були його улюбленою порою – миті світла, яке згасає. Тоді побільшувалася його сила, і росла схильність людей до зла.

2.

Видовищна Great Ocean Road – Велика Дорога над Океаном – вела з околиць Мельбурна на північний захід, у напрямку Аделаїди. Щоб до неї дістатися, треба було проїхати через монотонно пласку рівнину кілька десятків кілометрів по шосе Принцес Гайвей, минути місто Джелонг, де розташований знаменитий National Wool Museum – Національний музей вовни, яка є традиційним багатством Австралії.

На дорозі виднілися знаки, що на евкаліптах доккола сидять ведмедики коала, які, злазячи з дерев, можуть

необачно вийти на дорогу. Наступний знак з чорним силуетом кенгуру на жовтому тлі застерігав перед небажаним зіткненням із сумчастим стрибунном.

Значний відрізок Great Ocean Road пролягав над Тихим океаном, між нагромадженням скал і сіро-блакитним океанічним безміром, що простягся аж до горизонту. Було видно силует біло-червоного маяка у відпочинковій місцевості Айрес Інлет, де знімали деякі сцени колись культового австралійського фільму *Mad Max*.¹

Пожежа бушу 1983 року перетворила околиці Айрес Інлет у тліюче попелище. Високий кільканадцятиметровий язик полум'я мчав у напрямку моря зі швидкістю вітру, а захоплені тією стихією евкаліпти переносили полум'я по своїх сухих кронах.

Будинки горіли, як сірники, не було жодного шансу зупинити нестримну стихію. Люди і тварини тікали у напрямку до моря. Рятувалися вночі, перебуваючи в шоківому стані, у холодній воді Тихого океану. Айрес Інлет виглядала тоді, як після вибуху атомної бомби. Вже за кілька днів після пожежі природа відновлювалася, рослини випускали пагони, евкаліпти зі страхітливими обсмаченими конарами, віджили, так ніби вогонь додав їм сили. Про пожежу пізніше постійно нагадували порослі бур'янами руїни старих фундаментів, покручені від жару металеві конструкції і обвуглені стовбури могутніх евкаліптів.

Стара, трохи іржава вантажівка фольксваген саме їхала у напрямку Айрес Інлет. Юлія натискала босою ногою на педаль газу й авто слухняно рвалося вперед. На передньому склі були розмащені сліди комарів і мух.

¹ *Mad Max* – австралійський фільм 1979 року в жанрі science-fiction режисера Джорджа Міллера, дія якого відбувається у постапокаліптичному світі.

Біля лівого двірника, як малий японський мисливець-камікадзе, об скло вдарилася величезна бабка. Її тіло заклинило під гуною двірника, а прозорі, з темними прожилками крильця тремтіли в ритмі подувів вітру.

Юлія думала про Грехема, бородатого і вусатого, досить відомого ексцентричного художника, з яким учора записувала розмову для своєї програми. Грехем ніколи не був у Європі, народився тут, його предки прибули до Австралії з Англії – як можна припустити – не з власної волі². Він розповідав їй, що десь у його підсвідомості дрімає пейзаж, за яким тужить. Багато разів йому снівся краєвид не австралійський – з евкаліптами, характерними бляклими кольорами, зі світлом, що падає інакше, а класичний британський, відомий йому з полотен Джона Констебла³. Хотів би такий краєвид колись побачити.

Стверджував, що відчувається духовно закоріненим у Європі, хоч живе тут, в Австралії.

Юлія марно намагалася пригадати, чому вони у якийсь момент почали розмовляти про космос, і Грехем снував візії, як, будучи митцем, відчував би космічну пустку, як вплинув би на його художню свідомість вигляд Землі – маленької, вкритої плямами океанів і материків, кулі, за долю якої ми всі відповідальні. Очевидно, цю тему він добре обдумав, бо в якийсь момент сказав, що NASA⁴ повинна запустити спеціальну культурну програму, в

² Австралія виконувала роль карної колонії для засуджених у Великобританії злочинців.

³ Джон Констебл – англійський художник, якого вважають одним з найвидатніших пейзажистів XIX століття.

⁴ National Aeronautics and Space Administration (NASA) – Національне управління з аеронавтики і дослідження космічного простору – агентство уряду США.

межах якої в космічному просторі відбувались би художні та літературні майстерні. На його думку, твори, які з'явилися б у цих майстернях, могли сприяти формуванню проєкологічної свідомості й вихованню почуття відповідальності за безпеку нашої планети. Земля, побачена з цілком іншої перспективи – маленька, як дитячий м'ячик, підвішена в космічному просторі – повинна стати темою не лише досліджень і наукових розважань, а поштовхом до мистецької діяльності, яка може дівіше впливати на суспільну думку про блакитну планету.

“Цікаво, – подумала Юлія, трохи перейнята ідеєю Грехема, – чи NASA планує запуск такої програми?”

Вона відчула симпатію до Грехема і вже бажала, щоб він був одним із перших митців, яким дали б змогу творчо працювати в космічному просторі.

Юлія повернула ліворуч і запаркувалася недалеко від ліхтаря. Всунула босі ноги в сандалі. Чекала не довше, як п'ять хвилин. Поряд з її венном акуратно зупинилася стара чорна тойота, фарба на якій стала матовою від сонця. З неї вийшла молода висока зграбна брюнетка з мішаними рисами.

– Я – Белінда, – простягнула вона Юлії біду долоню. – Белінда Костюшко.

Говорила англійською низьким глибоким голосом, ледь хрипким з чарівним м'яким акцентом.

– Юлія Бештер, – Юлія притримала на мить теплу руку Белінди і відчула дивне приємне струмування. – Репортерка РВС. Дякую, що ти захотіла сюди приїхати...

Юлія і далі не могла собі пояснити, чому домовилася про зустріч з Беліндою саме тут, а не в Мельбурні, де вони обидві жили. Чи тому, що в Айрес Інлет жив чоловік, який допоміг їй віднайти спокій після драми,

яку вже хотіла забути? Чи тому, що знала тут кожний камінь, знала, що тут, на галявині над рікою, біля сосни з довгими голочками знайшла гарненьку руду сироїжку і цілу родину маслючків, а барвистий папуга підозріло на неї глипав, коли вона збирала гриби, вирішивши за-смажити на них яєшню по-польськи? Зрештою, розуміла тоді папугу – тут, в Австралії, єдиними їстівними грибами вважають куплені в крамниці печериці.

А, може, хотіла, щоб Белінда – донька поляка, родом з Кракова, який служив в австралійському підрозділі, що воював на боці американців проти комуністів у В'єтнамі, і аборигенки, яку відібрали від батьків і віддали потім на виховання білій англо-саксонській родині – приїхала саме сюди, де вона, Юлія, найінтенсивніше тужила за Польщею. Де плакала, сидючи самотньо над океаном, де телефонувала мамі до Гданська з телефонної будки на узбережжі, де згадувала чоловіка, якого залишила вдома, виїжджаючи до Лондона з Польщі, якою правила хунта Ярузельського.

А, може, просто хотіла поділитися на порожньому пляжі з Беліндою історією свого життя, що в Мельбурні було б дуже тяжко здійснити.

“Нонсенс, – подумала Юлія. – Це ж вона має розповісти мені про себе для моєї радіопередачі!”

– Може, прогуляємося пляжем над океаном? – запропонувала Белінда.

– Звичайно. Вибач, я задумалася, – відповіла Юлія.

Вона замкнула авто і вийняла апаратуру, мікрофон взяла в руки. Вони зійшли на порожній ще в цю пору року пляж. Невдовзі в Айрес Інлет мало завирувати життя. За декілька грудневих днів закінчувалося навчання у школах і починалися канікули. Починалось

австралійське літо. Пляж заповнювали дітлахи і любителі серфінгу, який є національним спортом австралійців. Оскільки вода в океані буває переважно холодна, серфінгісти вдягали утеплені скафандри з пінки. Дітлахи ж носили смішні, подібні до радянських вушанок, шапки, які мали оберігати від сонця шиї та обличчя малечі. На пляжі з'являлися парасолі і рибалки, літні сивенькі, але треновані пані, пани з животиками, у білих капелюхах з широкими полями, молоді пари, які трималися за руки і шукали затишного місця.

Юлія і Белінда повільно йшли, обмінюючись фразами. Розмова спочатку не вдавалася. Юлія зі своїм мікрофоном почувалася некомфортно у ролі журналістки, що ставить запитання.

Та все ж вона довідалася, що хотіла. Відчувала симпатію до Белінди, яка відверто розповідала про своє нелегке життя. Почула про трагедію її батька, який, повернувшись з В'єтнаму, почав пити. Потім – про драму мами, яка випадково знайшла свою, колись розділену родину. Юлія відчувала нездоланне бажання порозмовляти з Беліндою довірливіше, та не знала, як це зробити.

Несподівано задзвонив мобільник. На моніторі Юлія побачила номер свого шефа.

– Вибачте, – кинула до Белінди. – Слухаю...

У слухавці почула жорсткий, як завжди, голос Міхаеля Сабата:

– Юліє, повертайся до Мельбурна. Летиш до Сараєва. Мусимо мати там репортера. Тільки ти в нас володієш слов'янською мовою. Зможеш там порозумітися. Я це знаю точно.

Міхаель, як звичайно, говорив швидко, голосом, що не терпів заперечень, і це часто збурювало незадоволення.

– Так, Майку, я зрозуміла, – сказала Юлія, здивована, що це повідомлення не стало для неї несподіванкою.

Сабат негайно роз'єднався.

– Маю летіти до Сараєва. А там війна, – сказала Белінді, відчуваючи водночас беспорядність і полегшу, що в цій ситуації більше не мусить ставити додаткових запитань.

Юлія була дуже задоволена, що саме Белінда стала першою особою, з якою вона поділилася цією новиною.

– Я знала, що провидінням на тебе покладено завдання, – ствердила Белінда голосом, що звучав тепер інакше: тепліше й емоційніше. – Тому я так хотіла з тобою познайомитися...

“Про що ти говориш?” – хотіла запитати Юлія, але мовчала не знати чому.

– Сядьмо тут, – нарешті промовила, і обидві присіли на камені.

– Краще помовчмо, – сказала Белінда, а її темні очі заблищали.

Юлія не розуміла, що з нею відбувається. Хотіла розмовляти, розповідати Белінді про своє життя, але не могла. Белінда обійняла її. Сльози самі виступили в Юліїних очах. Юлія відчувала, що ця донька поляка й аборигенки і так все про неї знає. Белінда гладила каштанове волосся Юлії, а океан награвав свою звичну музику. Юлія плакала, як дитина.

Просто перед ними вода викинула на пісок мертву колючу рибу з вилупленими очима. Беспорядно перебирав кінцівками перевернутий хвилею на спину краб. Юлія нахилилася і допомогла йому встати. Краб на мить завмер, а потім жваво побіг до води.

Белінда кудись зникла. Юлія залишилась сама. Несподівано все перестало її дивувати. Сонячне світло спочатку стало золотистим, потім, коли сонце почало зникати за узгір'ям Лорне, порожевіло. Воно забарвило ніжно-білу досі піну хвиль, небо, мереживо хмар і нарешті вологий пісок. Кольори інтенсивнішали, червоніли. Високо на небі з'явився світлий ріжок місяця. Приморський пейзаж ставав пурпуровим, темнішим, з небом, позначеним червоними смугами. Потім пурпур повільно догасав, переходячи в насичений темно-синій, який невдовзі щільно вкрив Айрес Інлет оксамитовою тінню вечора. Пісок під ногами ставав холоднішим, вологішим. На губах Юлія відчувала сіль. Від океану повіяв пронизливий холодний вітер.

Коли поверталася до автомобіля, була вже ніч. Чула, як кумкають жаби в річкових очеретах. Місяць світив так ясно, що бачила перед собою свою тінь. Над океаном блищав Southern Cross – Південний Хрест⁵ – і зорі, інші, ніж ті, які видно у північній півкулі. У Європі саме починався полудень.

3.

Конвой їхав через територію колишньої Югославії. Словенський поліцейський на словенсько-хорватському кордоні без тіні співчуття подивився на товариство, що висипало з автомобілів, і прокоментував поганою англійською:

– It is not a humanitarian mission, you are looking for adventure!⁶

⁵ Південний Хрест – найменше небесне сузір'я, характерне для південного неба, лежить в межах Чумацького Шляху.

⁶ Це не гуманітарна місія. Ви шукаєте пригод! (англ.)

Це вразило учасників конвою, які дорогою вже наповнилися почуттям важливості свого завдання. Ян Якуб Лерський почав ще раз аналізувати причини свого рішення зайнятися організацією польської частини конвою з гуманітарною допомогою для оточеного Сараєва. Тепер він, на пару з Людвіком Омелем, впевненим у собі репортером варшавського приватного радіо, вів тойоту, завантажену тонною порошкового молока і перев'язувальних матеріалів для лікарні в Кошеві⁷. Він ніколи раніше не чув про цю лікарню і був щиро переконаний, що там їх дуже чекають.

Лерський вже якийсь час відчував щоразу глибше розчарування змінами на батьківщині після падіння комунізму. Не зміг знайти свого місця у польській дійсності. Мав депресію, погано спав, щоразу більше пив. Його шлюб розпався, за що він справедливо звинувачував також і себе. Журналістська робота, яку виконував як так званий вільний журналіст, не приносила йому ані найменшого задоволення.

Коли він випадково дізнався, що декілька його близьких приятелів з антикомуністичної опозиції працювали на ПНРівські служби безпеки, відчув нагальну потребу щось змінити. Хотів знову бути комусь потрібним і прагнув допомагати іншим. Це колись надавало його життю якогось сенсу. У зв'язку з цим Сараєво і Боснія були відповідним місцем для Лерського.

Найважче, однак, йому було визнати перед самим собою, що з моменту, коли жінка, в яку колись він був так сильно закоханий, покинула його, почувався нещасливим. З тим найгірше давав собі раду. Не впускав у свідомість прихованого жадання, яке десь дрімало у зака-

⁷ Лікарня в Кошеві – поліклініка університету в Сараєві.

марках його мозку. Жадання, яке було накликуванням смерті й малювало образ тої жінки у сльозах, коли власне довідалась би, що тут, на Балканах, влучила в нього сліпа куля (або ж – це звучало б значно ліпше – вбили його “сербські бойовики”). Вона тоді згадала б його і затужила б за тим спільним, подарованим їм часом, який проминув, як сон. А, може, був тільки сном...

– Обережно, – буркнув Омель, який власне на словенсько-хорватському переході передав кермо тойоти Лерському. – Висадиш нас на дерево!

Лерський різко загальмував, потім вирівняв кермо і додав газу. Омель вдарився головою в переднє скло і страхітливо вилаявся.

– Не лайся! Вибач, я задумався, – виправдовувався Лерський.

– Курва, курва і ще раз курва! Хочу живим повернутися додому, баране! – відгавкнув Омель, закурюючи цигарку, що доводило вже Лерського, який не куриє, до шалу.

Він знову витиснув педаль газу. Омель замортизував на несподіване збільшення швидкості рукою, спертою на панель. Цигарка впала на підлогу. Загасив її черевиком і знову брудно вилаявся, але так тихо, щоб Лерський не почув.

4.

Через Хорватію їхали у сніговії і тумані крутою дорогою уздовж узбережжя Далмації. Було видно кольорові вогники рідзвених ялинок і поморщену штормом синю гладінь Адриатики. Встановлені на будинках прапори з хорватською шахівницею тріпотіли на вітрі.

Напруга зростала. Відчувалася близькість війни, що гриміла неподалік. Вдягнені в польові мундири чоловіки і молоді хлопці демонстративно носили зброю. Діти наслідували батьків і братів. Однією рукою трималися за маму, а в другій стискали іграшкові пластмасові пістолети. Навіть шоколад у крамниці мав обгортку з візерунком польового мундира з написом “Cro-Army”. Військові патрулі в цивільних автомобілях їздили з ввішеними на задньому дзеркальці білими пластмасовими вервицями, посвяченими в Меджугор’ї, де колись об’явилася Матір Божа, яка попереджала про балканську трагедію.

У Крiквениці польський конвой приєднався до французів, що їхали з Ліону.

– Salut!⁸ – привітали поляків через СВ-радіо французи.

– Привіт, жабоїди! – недоречно гукнув один з польських водіїв великих тірів і дурнувато зареготав у гучномовець.

– Тепер я би з’їв навіть жаб’ячі стегенця, – зітхнув Омель і ласо прицмокнув язиком.

Лерський подивився на нього з відразою. Не подобався йому цей грубий і нахабний репортер. Лерський не відчував голоду. Натомість охоче випив би купленого на кордоні хорватського бренді. Правду кажучи, не міг вже дочекатися нагоди.

Шосе звивалося тепер серпантином серед білих скал. Невдовзі конвой зупинився і надовго застряг у нерухомій зміїці вантажівок з номерами різних країн світу. Внизу, обабіч дороги, було видно зіржавілі рештки автомобілів, які колись впали у провалля.

⁸ Salut! – фр. Привіт!

Ланцюжок авт чекав, щоб виїхати на пором, який курсував до острова Паг. Сушею вже не можна було їхати далі. Міст у Маслениці серби висадили ще на початку війни.

Водії з прокльонами висипали з вантажівок. Спочатку розбіглися, щоб справити потребу, потім витягнули з кабін бутлі й газові плитки і почали готувати їжу. Довкола закружляли новини, почуті від колег, що стояли попереду.

Говорили, що видавалося за тієї погоди найправдоподібнішим: через замети хорватська поліція не пускає автомобілі дорогою до Спліту. Хтось переконував, що саме почався мусульманський наступ з гори Ігман⁹, який мав прорвати блокаду Сараєва. Міцний італієць з блідим обличчям ламаюю англійською переконував, що бачили конвой автомобілів ООН, який віз домовини:

– Coffins¹⁰ – показував на брудних пальцях багато разів по десять. – Dead people¹¹... UN trucks¹².

Казали, що три французькі вантажівки впали з порома, що курсував на острів Паг.

Лерський всунув пляшку бренді в кишеню куртки і зірвався з водійського сидіння. Знайшов затишну місцину з виглядом на море відразу ж за виступом скали. Він тішився, що може люрати і пити алкоголь одночасно. Вже перший ковток бренді дуже заспокоїв його. Дивився на хвили, на ще олов'яне небо і думав про зв'язок любові та

⁹ Ігман – гірський масив (найвища вершина – 1506 м над рівнем моря) розташований на південному заході від Сараєва, який під час війни контролювала мусульманська сторона, забезпечував комунікацію з оточеним містом.

¹⁰ Coffins – *англ.* домовини.

¹¹ Dead people – *англ.* мертві люди.

¹² UN trucks – *англ.* автомобілі ООН.

смерті. Ще один ковток, і тепло, що розходилося шлунком, загостило його естетичні почуття. Зауважив особливу красу в неймовірній композиції сплутаної змійки вантажівок на серпантині Далмації, що спиналася до гори серед приморських скель. У деяких автомобілях досі світилися фари, відблиски яких у сніговій заметілі виглядали, як німби святих. Була в цьому якась метафізика – ті люди з різних частин світу проїхали сотні кілометрів, щоб волею випадку зустрітися саме тут – у черзі до порома на острів Паг, звідки потім можна було дістатися до Спліту і далі до Метковича – місцевості на кордоні з Боснією. І він, Лерський, син краківської землі, що саме пив хорватське бренді просто з пляшки над Адріатикою, теж опинився у цьому товаристві...

– Тільки навіщо? – несподівано меланхолійно нахмурився, пригадуючи собі сьогоднішні роздуми.

За виступом скали, непомітні для очей Лерського, присіли три архангели – Михаїл, Гавриїл і Рафаїл. Цього разу були у своєму традиційному крилатому вигляді, як їх віками зображали на полотнах і гравюрах цілі покоління художників. Так, безумовно, найгідніше, ніби накидав їх сам Леонардо да Вінчі, виглядали на тлі надморських скал.

Лерський ще раз ковтнув, заховав пляшку і повернувся до автомобіля. Коли б знав, що лише за кільканадцять метрів від нього перебувають три найважливіші у всесвіті архангели, то, може, почастивав би їх хорватським бренді, й у тих надзвичайних умовах, мабуть, вони б не заперечували. Та оскільки він про це не знав, витягнув спальника, згорнувся клубочком і заснув.

5.

Знову йому снився той самий дивний сон... Відчував, як мама, захищаючи від пронизливого холоду, тупить його міцно до себе – малого хлопця, загорнутого в старий коц, що смердів димом. Ніч була зоряна, і всі сиділи біля вогнища.

– На початку був Великий Штовхач, Сталевий Бог, який довго вирівнював землю і нарешті створив Рівнину, – скрипучий голос Мудреця повторював слова зі Святої Книги.

Відлуння відбивалося від бетонних руїн міста, повторюючи закінчення:

– ... нину! нину! нину!

– Навіщо Бог Штовхач зробив Рівнину? – несподівано запитав малий хлопець.

Занадто пізно відчув на своїх вустах спітнілу від страху мамину долоню.

Бухнули іскри, хтось мовчки підкинув у вогонь велике поліно. Мудрець витягнув у бік вогню покручені пальці.

– Хлопче, – у його голосі бриніла вирозуміла терплячість стосовно нахабного питання шмаркача. – Рівнина – це велика мрія людства, яка нарешті здійснилася...

Він побачив у червоних відблисках округлі від здивування очі хлопця і тоном оповідача казок пояснив:

– Бог створив Рівнину, щоб люди не мучилися, ходячи під гору... Як добре, що ти не знаєш, що таке гора, – зітхнув він.

Хлопець дуже захотів спати, очевидно, був задоволений тим поясненням. Або, може, надіявся, що призначиться йому ця незнана гора..